

Posudek na bakalářskou práci Lucie Janovské *Postavení George Sorose a jeho nadační sítě v procesu obnovy občanské společnosti v České republice po roce 1989*

Nadace Open Society Fund Praha patří od počátku 90. let mezi nejaktivnější a nejvýraznější české nadace. Tuto pozici si získala nepochybně díky finančnímu zajištění ze strany svého hlavního dárce, mezinárodního finančníka George Sorose, ale také, což s ekonomickým zázemím souvisí, díky relativně vysoké profesionalitě svého vedení a zaměstnanců, která nadaci umožnila úspěšně projít obtížnou etapou proměn a přizpůsobování poté, co přísun podpory od G. Sorose začal ke konci 90. let postupně oslabovat. Autorka ve své bakalářské práci podává ucelený přehled o vývoji sítě Sorosových nadací ve světě a zejména ve střední a východní Evropě. Pozornost věnuje také prvním aktivitám G. Sorose souvisejícím s Československem / Českou republikou, jako byla podpora Nadace Charty 77, i s dalšími zeměmi bývalého komunistického bloku. Empirická část bakalářské práce je tvořena případovými studii samotné nadace Open Society Fund Praha a její „dceřinné“ neziskové organizace Otevřená společnost, o.p.s.

Autorce se daří na deskriptivní úrovni podat přehledný obraz vývoje Sorosových nadací v globálním měřítku a na mnohem detailnější úrovni Sorosovy nadace a o.p.s. v České republice. Tímto je její bakalářská práce velmi cenná. Popis Sorosových filantropických aktivit a OSF je zahrnován do obecnějšího výkladu o obnově občanské společnosti v ČR po roce 1989, základní charakteristiky filantropie a stručného, ale plně dostačujícího přiblížení právní úpravy nadací v ČR. Ocenit lze snahu autorky pohlížet na aktivity OSF Praha v širším kontextu působení zahraničních nadací v postkomunistickém prostoru a rovněž stručnou, ale potřebnou zmínku o procesu globalizace občanské společnosti, jehož je právě Sorosova síť nadací velmi dobrým příkladem.

Výsledkem autorčiny práce je jasně usprádaný a informativní text, který dobře splňuje funkci podrobného přehledu o aktivitách OSF Praha a spřízněné o.p.s. Otevřená společnost. Nakolik mi je známo, nic podobného zatím v ČR neexistuje. Bakalářskou práci proto považuji za plně způsobilou k obhajobě. Svě kritické připomínky shrnu do následujících bodů.

Rezervy ve využití teoretické literatury

Autorka svůj výklad o sorosovských nadacích umísťuje do rámce obecnějších „příběhů“ o roli zahraničních institucí v postkomunistické transformaci a globalizaci občanské společnosti, využívá nezbytné minimální množství potřebné literatury, ale zdaleka existující literaturu nevyužívá plně. Poměrně slušně je zastoupena sféra prakticky orientovaných analýz a kritik pocházejících vesměs od autorů, kteří se sami na aktivitách západních dárců v postkomunistickém světě podíleli. Je třeba ocenit, že autorka využila základní přehledové texty o působení západních organizací podporujících rozvoj občanské společnosti v zemích střední a východní Evropy a studii uznávaného experta z Carnegie Endowment for Peace T. Carotherse, která se jako jedna z mála výslovně zabývá srovnáním strategií Sorosových nadací a jiných zahraničních dárců. V oblasti literatury věnované hodnocení činnosti zahraničních organizací v zemích střední a východní Evropy však existují také vysloveně kritické studie umísťující působení zahraničních dárců např. do postkoloniálního kontextu (třeba, ale nejen na poli sociální antropologie – Steven Sampson, Ruth Mandel, Michal Buchowski a další autoři). Tematika vzájemného ovlivňování institucí a kultur mezi Západem a Východem pak je v textu jen naznačena a rozsáhlá literatura na toto téma zůstává nevyužita.

Zcela vyčerpána není ani literatura o Georgi Sorosovi (např. chybí asi jediná poměrně seriózní americká sorosovská biografie Michael T. Kaufman: *Soros: The Life and Times of a Messianic Billionaire*. New York: Alfred A. Knopf 2002).

Deskriptivní povaha výzkumu

Tento bod kritiky bezprostředně souvisí s předchozím, neboť povaha výzkumu není nezávislá na výběru použité literatury a naopak. Autorka nabízí deskriptivní případové studie opírající se především až výhradně o prameny vytvořené samotnými institucemi a osobami, které zkoumá (výroční zprávy OSF, Sorosovy knihy). Její vlastní výzkumná intervence a ohledání terénu v podobě interview se v průběhu práce na textu ukázaly jako obtížně realizovatelné. Výsledek proto působí staticky a málo překvapivě. V autorčině podání je OSF Praha případem úspěšného a výrazného působení nadace se zahraničním zázemím v postkomunistickém prostředí, a na této rovině její význam dokumentuje nepochybně dostatečným způsobem. Absence hlubší teoretické roviny ji však připravuje o možnost formulovat odvážnější hypotézy a/nebo výzkumná zjištění zajímavěji interpretovat.

Odkázanost na materiály připravené zkoumanou institucí představuje zřejmé omezení autorčina výzkumu, protože tak jako v každém podobném případě nelze ani zde vyloučit existenci zkreslení způsobeného systematickým zamlčováním nebo zlehčováním negativních skutečností a zdůrazňováním pozitiv. Totéž platí také o autorčině zpracování profilu nikoli nekontroverzní osobnosti zakladatele sítě OSI/OSF George Sorose, v němž využila existující kritickou a akademickou literaturu jen zčásti. O vyváženost Sorosova portréту se snaží aspoň stručnou zmínkou o kritických pohledech na jeho působení, avšak v případě české nadace byla tato možnost konfrontovat sebereprezentaci nadace s pohledy zvenčí mnohem omezenější, protože se autorce zřejmě nepodařilo žádné kritické názory objevit. Velkorysejší koncepce výzkumu zahrnující i rozhovory s osobami stojícími mimo nadaci a schopnými posuzovat její působení by mohla tento nedostatek odstranit. V budoucím zkoumání by také nebylo od věci zaměřit se např. na mediální obraz této a dalších sorosovských nadací v různých zemích.

Vedle zmapování vlastní činnosti nadace, což je úkol, kterého se autorka zhostila výborně, je zajímavé a potřebné hlouběji prozkoumat zejména *vliv*, který měla na vývoj českého nadačního a občanského sektoru. Zachycení vlivu nadace OSF na prostředí, v němž působila/í, by však od autorky vyžadovalo, aby sledovala nejen OSF, ale také proměny tohoto prostředí a konkrétní interakce mezi OSF a dalšími místními institucemi.

Po stránce formální a jazykové nemám zásadnější připomínky. Zdroje citované v poznámkách 8 a 9 nejsou uvedeny v seznamu literatury.

Posuzovanou bakalářskou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit 41 kreditními body.

V Praze 4. března 2007

Marek Skovajsa, Ph.D.